26/27.5.1974

Pomutnja kriterija i nevidljivo vrijeme

IX ZAGREBAČKI SALON-SLIKARSTVO

Uz rijetke iznimke, cijeli IX salon stoji u znaku intimizma, lirskog pejzažizma i mrtvoprirodnosti,

Zagrebački salon najveći je godišnji izazov za kritičara – kako zbog količine onoga što mu je pruženo na razmatranje, tako i zbog raznolikosti vidljivih znakova iz kojih bi morao pročitati nevidljivu sliku trenutka. Ovaj osobni deveti odgovor na poticaj Salona čini mi se najtežim od dosadašnjih. Najtežim stoga što je izložba – govorimo sada isključivo o sekciji slikarstva, kiparstva i grafike – vjerojatno puna individualnih dosega i pokazatelja razvoja pojedinaca, ali kao cjelina ne predstavlja nikakav doseg.

Nonšalantno odoljevši količinskom pritisku i ostavši u granicama relativno malog broja eksponata, izložba očito sugerira neki visok selektorski kriterij. Po onome što je nakon selekcije ostalo mogu se, međutim, pretpostaviti dvije stvari: ili da su se cijeli, nazovimo ih tako, idejni sektori suzdržali od ponude, ili da je prihvat bio suviše pristran.

Piše: ŽELJKA ČORAK

Uz rijetke iznimke, cijeli IX salon stoji u znaku intimizma, lirskog pejzažizma i mrtvoprirodnosti, tako da se izlog »Posrednika« u Jurišićevoj ulici, s upravo ponudenim Becićem i Auerom, čini kao moderniје salonsko krilo; a i podrum Moderne galerije, s Bužanom i Tišovom, gotovo bi se mogao uključiti u salonsku postavu.

»Situacija« bez »Prijedloga«

Uz »Tendencioznu realizam«, ovogodišnja »Situacija«, središnji dio salonskog triptiha, sada diptiha, doima se kao druga ovogodišnja salonska retrospektiva, samo što seže dublje, izmedu dva rata. Na Salonu je ukinut »Prijedlog«, dakle svaki pokušaj mišljenja preko galerijskih granica; nema konceptualizma, nema nikakvih konstruktivističkih tendencija, osim na nešto malo stidljivo skrivenih grafika; objekti Aleksandra Srneca djeluju poput mjesečevih čuda u svojoj osamljenosti; jedini preostatak posezanja u prostor grada jesu lijepi Ružićevi »Volovi« ispred Paviljona. Neka se ne shvati krivo: autor ovoga osvrta ne cijeni intimističke tendencije manje od ostalih, dapače: jedna je od svrha svakoga djelovanja totalna intimizacija svijeta. No intimizam ne jamči intimizaciju. Onoga trenutka kad te tendencije postaju protežirane, tada se doista niz odijeljenih individualnih govora – ili šaputanja – počinje doimati kao šutnja na razini mase.

Banalno je i opće mjesto svakoga Salona prebrojavanje prisutnih i odsutnih. Ove godine brojenje gotovo i nema smisla, jer je broj nezastupljenih najpoznatijih stvaralaca zaprepašćujući. Ako ne izlažu tri zvijezde, krive su same. Ako ih pak nema trideset, krivo je očito nešto drugo. To nešto neimenovano drugo dovodi do opasne perspektive razvrgavanja Salona, u kojoj će apstinencija biti jedan od jakih i dobro iskorištenih argumenata.

Čega nema, nikad više!

Trebalo bi, dakle, izlagati po svaku cijenu, da se očuva ta neinstitucionalna ili barem interinstitucionalna tribina: sve što postoji može se popraviti. Čega nema, nikad više.

Nemojmo se zavaravati da će »salonski novac« biti korisnije upotrijebljen u neku drugu svrhu na polju likovnih djelatnosti. Salonski odbori i tako rade u atmosferi financijske neizvjesnosti koja zasigurno ne potpomaže smjelost njihovih koncepcija. Koristiti se sezonskim slabostima manifestacije kao argumentima protiv njezina postojanja značilo bi baviti se demagogijom. Dokidanje Salona ne bi nas lišilo samo njegovih slabosti nego i njegovih otvorenih poticajnih mogućnosti, kakve je, uostalom, potvrdio u nekim svojim prošlim inkarnacijama.

Bilježeći individualne dosege, spomenimo Marina Tartagliju, prisutnog s jednom slikom koja na Salonu pripada u područje najmladeg. Zanimljivo je kako se stanovito približavanje kadra, jedna od karakteristika suvremenog bilježenja svijeta, u Tartaglije zbilo na konceptualnoj razini: naslov slike, »Pogled u zamotak«, sugerira da je negdašnji krajolik ubran sada u mikrovizuri i maloj razdaljini. Koristim se ovom prilikom da spomenem kako je ta izložena slika dosad jedini javni povod da se Tartagliji čestita osamdeseta godišnjica života.

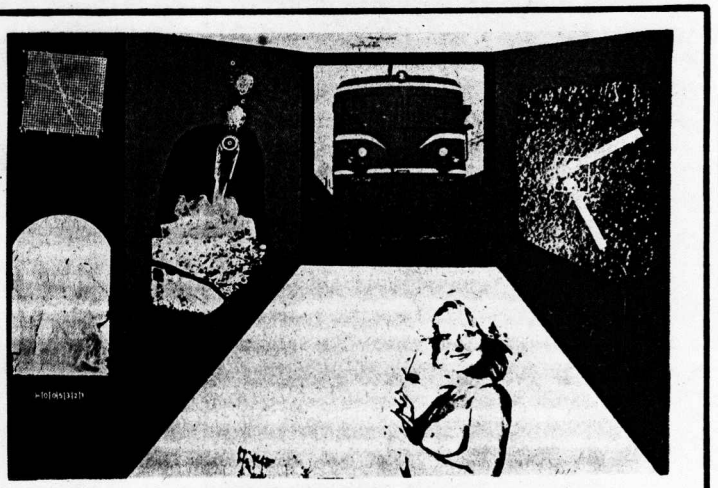
Crteži Nives Kavurić-Kurtović, zatvorenim oblicima i novim, dubljim bojama izvlače sve jače intenzitete iz njena nepotrošiva lirskog svijeta. Ulazak ekspresivne crte i humornog elementa u slici »Veselje« navještaj, u Stančićevu slikarstvu nešto radosno i oslobadajuće. Sretna receptura Eugena Kokota, na bogato koloriranoj granici raspoznatljivog, uspijeva jednako aktivizirati oko i asocijativne pričuve gledaoca. Na izložbi, na kojoj ima možda više nove psihologije nego nove predodžbenosti, uočljiva je vizuelna dosjetka Ivana Kuduza. Maja Dolenčić-Malešević, reducirajući sliku gotovo na grafizam, gradi fine poetske prizore, što se sa tri izložena primjera jasno razabire. Rudolf Labaš sve je virtuozniji u svojim velikim i dinamičnim figuralnim scenama.

Kratkoća ovoga prikaza ne dopušta, na žalost, detaljnije naznake; spomenimo ipak, iz različitih razloga, Koydla, Nevenku Macolić, Kesera, Petra Jakelića, Vesnu Šojat, Opačića, Viskića, Lipovca, Vjeru Lalin, kiparski dezilluzionizam Ante Jakića; karikaturalnu provokantnost Mire Vuce.

Slabije od objektivnih mogućnosti

Od predstavnika, nazovimo ga tako, »novog realizma«, koji je na ovome Salonu svakako dominirajuća od novijih tendencija, i medu slikarima i medu kiparima, treba izdvojiti dvojicu: Vladu Jakelića i Zlatka Kauzlarica-Atača. Njihovom usporedbom otkrilo bi se štošta značajno u suvremenoj slikarskoj psihologiji. Slika, u tradicionalnom smislu riječi, u valovima pseudomodernih napada izborila je svoje pravo nosioca zaustava u općoj informacijskoj protočnosti. Vraćanje stvarnosnim znakovima istraživanje je kliznog i otudenog zajedničkog vremena. U neutralnom prizoru prenesenom na platno unaprijed se nalazi tajanstveno svjedočanstvo: poštanski ormarić, slova na sanduku, na kutiji cigareta, na naslovnoj stranici novina s podacima istrgnutima iz tijeka propadljivosti – kriju šifru i nude izazovnu blizinu neke odgonetke. U funkciji nadrealizma realizam ostvaruje svoje pravo na postojanje. Dok je Jakelićev postupak, u pogledu mogućih značenja, nazovimo ga tako, unaprijedan – Atačev je unatražan, i ne zovu se obje njegove slike slučajno »Retrospektiva«: obje su već videne iz budućnosti. Atač u sliku ulaže već odgonetku, svoju vremensku šifru; Jakelić bira iz anonimne, a on iz oznaćene stvarnosti (lica poznatih osoba), što je dosljedno provedeno i u suzdržanijem rukopisu prvoga, naglašenijem drugoga. Psihološki veoma različiti, obojica potvrduju ustrajnost svojih stavova i svoje slikarske vrijednosti.

Nevidljivo vrijeme što bi ga Salon imao bilježiti vrijeme je figuralnog, apstraktnog i konceptualnog eklakticizma i akademizma ne samo u nas nego i drugdje u svijetu. Pomutnja salona i cvat naive svugdje pokazuju isto. Ovaj završetak nije, medutim, našemu Salonu za utjehu. On je slabiji od naše objektivne situacije, a to ne bi morao biti. Ono što bi morao biti jest žarišno i zarazno mjesto interesa za vizuelnu problematiku kao problematiku našega zajedničkog životnog prostora i našega zajedničkog življenja. Stoga bi mu trebalo vratiti ono malo krila što ih je bio uspio steći. Salon nije samo ono što dobivamo nego i ono što tražimo.

Marko Krsmanović: PUTOVATI, 1973.

Miroslav Šutej: GRAFIKA 74.

U povodu 8.. zagrebačke izložbe jugoslavenske grafike u Kabinetu grafike

Susljednost dobrog prosjeka

Slijed zagrebačkih izložaba jugoslavenske grafike kao uredne panorame i pristojne i točne informacije o jednom području likovnog stvaralaštva nije ni ovom manifestacijom iznevjeren. Duhovni promotor zagrebačkog grafičkog bijenala Renata Gotthardix-Skiljan, upraviteljica Kabineta grafike, kao i uvijek, objasnila je situaciju: »Kao uvijek, organizator je išao za tim da svi glavni stvaraoci budu zastupljeni na izložbi, i kao uvijek, većina se odazvala, pojedini su odgovorili da nemaju recentnih radova, a odredeni broj autora nije nikako odgovorio na poziv...«

Mi ćemo, kao i uvijek, prešutjeti »glavne stvaraoce« koji nisu sudionici izložbe, a pozabaviti se poglavitim umjetničkim osobnostima, što obogaćuju sadržaj i smisao izložbe i grafičke umjetnosti mimo ili uprkos svoje nekonsekriranosti od strane »najautoritativnijih ustanova i stručnjaka«. U odsutnosti Zvonimira Lončarića jedan zanimljiv koncept suvremene hrvatske grafike zastupa Vasko Lipovac. Jure Labaš, na liniji protudalijevske ironičnosti, sve više iskazuje se interesom za nezavisni ritam geometrijskog ornamenta. Ante Kuduz svjež je u grafičkim listovima fine dekorativne arabeske.

Ako bismo tragali za otkrićima koja su nedvoumna u pogledu obnove oblika, onda nam je spomenuti grafičke listove Ive Friščića. Marko Krsmanović produbljuje neke mogućnosti svilotiska u ikoničkoj shemi Rauschenbergove i novije japanske grafike. Blizak mu je, jednako u prosedeu kao i u sadržajnom opredjeljenju, mladi slovenski grafičar Lojze Logar. Korak dalje u oslobadanju hiperealistički zahvaćenog predmeta od konzekvencija njegova ambijentalnog i socijalnog smisla učinio je Gorazd Šefran u grafikama gdje upotrebljava istovremeno tehniku klišea, bakropisa u boji i suhe igle.

Nives Kavurić-Kurtović, služeći se prednostima crtača od klase, penetrira izvornom imaginacijom u svijet vedrog sarkazma, dok Ivan Lacković svoj crtački virtuozitet stavlja u službu duhovite interpretacije zodijačkih znakova. Nadalje, u pobrajanju svijetlih trenutaka ove izložbe nemoguće je zaobići dva možda najznačajnija: to su svilotisci Branka Miljuša i litografije Ede Murtića; ovi su listovi prave svečanosti grafičkog umijeća, ali i autentični trenuci inspiracije forme. Virgilije Nevjestić svojim poetsko-asocijativnim bakropisima zastupa uspješno internacionalnu razinu vrijednosti naše reproduktivne grafike. Isto bi se moglo kazati i za Riku Debenjaka, koji je dobio posebno usmeno priznanje odbora za nagrade »za potvrdenu kvalitetu grafičkog djela«, kad se njegov uspjeh ne bi vezao uz jednu opasnost: zadovoljenja sveukupne umjetničke ambicije unutar forme koja je očišćena od svakog »podrhtavanja egzistencije«, konzervirana u čistom i sigurnom artizanstvu.

Manirizam osobne tradicije nije problem koji se može spomenuti jedino u povodu Debenjaka; on je evidentan i u grafičkim listovima Zvesta Apollonija, Mersada Berbera, Bogdana Borčića, Adriane Maraž, Živka Daka, Djevada Hoze, Drage »Horvackog«, Andreja Jemca, Vladimira Makuca, Miodraga Nagornog, Ordana Petlevskog, Marjana Pogačnika ili Dure Sedera. Konzekventan s obzirom na spomenutu već osobnu tradiciju forme ostaje i Karel Zelenko, ali on neprestano obnavlja svoju grafiku i tematski i predmetno. To bi se moglo kazati i za Halila Tikvešu.

Kada već govorimo o tradiciji, potrebno je upozoriti na fenomen obnavljanja poetike zagrebačke grafičke škole apstraktno-geometrijskog karaktera kojoj je uvijek novu svježinu davalo stvaralaštvo Miroslava Šuteja, a na ovoj izložbi također i serigrafije Ivana Picelja.

Dosta je toga, dakle, na osmoj zagrebačkoj izložbi jugoslavenske grafike u znaku tradicije; čak su i dvije »prethodničke« institucije (Galerija studentskog centra iz Zagreba i Galerije studentskog kulturnog centra iz Beograda) dodijelile otkupnu nagradu »Teranskoj lozi« Božidara Jakca, zahvaćajući tako u samo korijenje naše najutemeljenije grafičke baštine.

VLADIMIR MALEKOVIĆ

26/27.5.1974

Pomutnja kriterija i nevidljivo vrijeme

IX ZAGREBAČKI SALON-SLIKARSTVO

Uz rijetke iznimke, cijeli IX salon stoji u znaku intimizma, lirskog pejzažizma i mrtvoprirodnosti,

Zagrebački salon naviše je godišnji izazov za kritičara – kako zbog količine onoga što mu je pruženo na razmatranje, tako i zbog raznolikosti vidljivih znakova iz kojih bi morao pročitati nevidljivu sliku trenutka. Ovaj osobni deveti odgovor na poticaj Salona čini mi se najteži od dosadašnjih. Najteži stoga što je izložba – govorimo sada isključivo o sekciji slikarstva, kiparstva i grafike – vjerojatno puna individualnih dosega i pokazatelja razvoja pojedinaca, ali kao cjelina ne predstavlja nikakav doseg.

Nonšalantno odoljevši količinskom pritisku i ostavši u granicama relativno malog broja eksponata, izložba očito sugerira neki visok selektorski kriterij. Po onome što je nakon selekcije ostalo mogu se, međutim, pretpostaviti dvije stvari: ili da su se cijeli, nazovimo ih tako, idejni sektori suzdržali od ponude, ili da je prihvat bio suviše pristran.

Piše: ŽELJKA ĆORAK

Uz rijetke iznimke, cijeli IX salon stoji u znaku intimizma, lirskog pejzažizma i mrtvoprirodnosti, tako da se izlog »Posrednika« u Jurišićevoj ulici, s upravo ponuđenim Becicem i Auerom, čini kao modernije salonsko krilo; a i podrum Moderne galerije, s Bužanom i Tišovom, gotovo bi se mogao uključiti u salonsku postavu.

»Situacija« bez »Prijedloga«

Uz »Tendencioznu realizam«, ovogodišnja »Situacija«, središnji dio salonskog triptiha, sada diptiha, doima se kao druga ovogodišnja salonska retrospektiva, samo što seže dublje, između dva rata. Na Salonu je ukinut »Prijedlog«, dakle svaki pokušaj mišljenja preko galerijskih granica; nema konceptualizma, nema nikakvih konstruktivističkih tendencija, osim na nešto malo stidljivo skrivenih grafika; objekti Aleksandra Srneca djeluju poput mješeščevih čuda u svojoj osamljenosti; jedini preostatak posezanja u prostor grada jesu lijepi Ružičevi »Volovi« ispred Paviljona. Neka se ne shvati krivo: autor ovoga osvrta ne cijeni intimističke tendencije manje od ostalih, dapače: jedna je od svrha svakoga djelovanja totalna intimizacija svijeta. No intimizam ne jamči intimizaciju. Onoga trenutka kad te tendencije postaju protezirane, tada se doista niz odijeljenih individualnih govora – ili šaputanja – počinje doimati kao šutnja na razini mase.

Banalno je i opće mjesto svakoga Salona prebrojavanje prisutnih i odsutnih. Ove godine brojenje gotovo i nema smisla, jer je broj nezastupljenih najpoznatijih stvaralaca zaprepašćujući. Ako ne izlažu tri zvijezde, krive su same. Ako ih pak nema trideset, krivo je očito nešto drugo. To nešto neimenovano drugo dovodi do opasne perspektive razvrgavanja Salona, u kojoj će apstinencija biti jedan od jakih i dobro iskorištenih argumenata.

Čega nema, nikad više!

Trebalo bi, dakle, izlagati po svaku cijenu, da se očuva ta neinstitucionalna ili barem interinstitucionalna tribina, sve što postoji može se popraviti. Čega nema, nikad više.

Nemojmo se zavaravati da će »salonski novac« biti korisnije upotrijebljen u neku drugu svrhu na polju likovnih djelatnosti. Salonski odbori i tako rade u atmosferi financijske neizvjesnosti koja zasigurno ne potpomaže smjelost njihovih koncepcija. Koristiti se sezonskim slabostima manifestacije kao argumentima protiv njezina postojanja značilo bi baviti se demagogijom. Dokidanje Salona ne bi nas lišilo samo njegovih slabosti nego i njegovih otvorenih poticajnih mogućnosti, kakve je, uostalom, potvrdio u nekim svojim prošlim inkarnacijama.

Bilježeći individualne dosege, spomenimo Marina Tartagliju, prisutnog s jednom slikom koja na Salonu pripada u područje najmladeg. Zanimljivo je kako se stanovito približavanje kadra, jedna od karakteristika suvremenog bilježenja svijeta, u Tartaglije zbilo na konceptualnoj razini: naslov slike, »Pogled u zamotak«, sugerira da je negdašnji krajolik ubran sada u mikroviziuri i maloj razdaljini. Koristim se ovom prilikom da spomenem kako je ta izložena slika dosad jedini javni povod da se Tartagliji čestita osamdeseta godišnjica života.

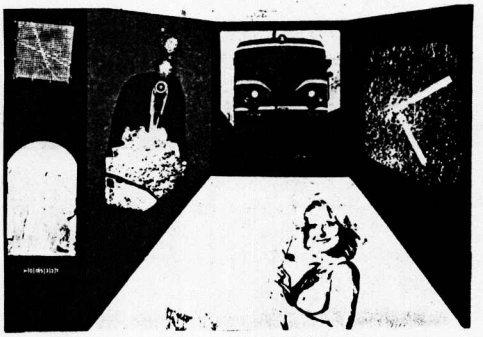
Crteži Nives Kavurić-Kurtović, zatvorenim oblicima i novim, dubljim bojama izvlače sve jače intenzitete iz njena nepotrošiva lirskog svijeta. Ulazak ekspresivne crte i humornog elementa u slici »Veselenavještaca«, u Stančićevu slikarstvu nešto radosno i oslobađajuće. Sretna receptura Eugena Kokota, na bogato koloriranoj granici raspoznatljivog, uspijeva jednako aktivizirati oko i asocijativne pričuve gledaoca. Na izložbi, na kojoj ima možda više nove psihologije nego nove predodžbenosti, uočljiva je vizuelna dosjetka Ivana Kuduza. Maja Dolenčić-Maleševic, reducirajući sliku gotovo na grafizam, gradi fine poetske prizore, što se sa tri izložena primjera jasno razabire. Rudolf Labaš sve je virtuozniji u svojim velikim i dinamičnim figuralnim scenama.

Kratkoća ovoga prikaza ne dopušta, na žalost, detaljnije naznake; spomenimo ipak, iz različitih razloga, Koydla, Nevenku Macolić, Kesera, Petra Jakelića, Vesnu Šojat, Opačića, Viskića, Lipovca, Vjeru Lalin, kiparski deziluzionizam Ante Jakica; karikaturalnu provokantnost Mire Vuce.

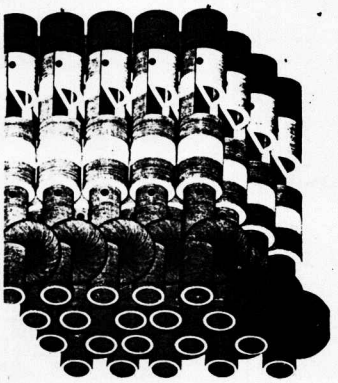
Slabije od objektivnih mogućnosti

Od predstavnika, nazovimo ga tako, »novog realizma«, koji je na ovome Salonu svakako dominirajuća od novijih tendencija, i među slikarima i među kiparima, treba izdvojiti dvojicu. Vladu Jakelića i Zlatka Kauzlarica-Atača. Njihovom usporedbom otkrilo bi se štošta značajno u suvremenoj slikarskoj psihologiji. Slika, u tradicionalnom smislu riječi, u valovima pseudomodernih napada izborila je svoje pravo postojanja u svijetu informacijskoj protočnosti. Vračanje stvarnosnim znakovima istraživanje je kliznog i otuđenog zajedničkog vremena. U neutralnom prizoru prenesenom na platno unaprijed se nalazi tajanstveno sviedočanstvo: poštanski ormarić, slova na sanduku, na kutiji cigareta, na naslovnoj stranici novina s podacima istrgnutima iz tijeka propadljivosti – kriju šifru i nude izazovnu blizinu neke odgonetke. U funkciji nadrealizma realizam ostvaruje svoje pravo na postojanje. Dok je Jakelićev postupak, u pogledu mogućih značenja, nazovimo ga tako, unaprijedan – Atačev je unatrazan, i ne zovu se obje njegove slike slučajno »Retrospektiva«: obje su već vidjene iz budućnosti. Atač u sliku ulaže već odgonetku, svoju vremensku šifru; Jakelić bira iz anonimne, a on iz iznesene stvarnosti lica poznatih osoba, što je dosljedno provedeno i u suzdržanijem rukopisu prvoga, naglašenijem drugoga. Psihološki veoma različiti, obojica potvrđuju estranost svojih stavova i svoje slikarske vrijednosti.

Nevidljivo vrijeme što bi ga Salon imao bilježiti vrijeme je figuralnog, apstraktnog i konceptualnog eklekticizma i akademizma ne samo u nas nego i drugdje u svijetu. Pomutnja salona i cvat naive svugdje pokazuju isto. Ovaj završetak nije, međutim, našemu Salonu za utjehu. On je slabiji od naše objektivne situacije, a to ne bi morao biti. Ono što bi morao biti jest žarišno i zarazno mjesto interesa za vizuelnu problematiku kao problematiku našega zajedničkog životnog prostora i našega zajedničkog življenja. Stoga bi mu trebalo vratiti ono malo krila što ih je bio uspio steći. Salon nije samo ono što dobivamo nego i ono što tražimo.

Marko Krsmanović: PUTOVATI, 1973.

Miroslav Šutej: GRAFIKA 74.

U povodu 8. zagrebačke izložbe jugoslavenske grafike u Kabinetu grafike

Susljednost dobrog prosjeka

Slijed zagrebačkih izložaba jugoslavenske grafike kao uredne panorame i pristojne i točne informacije o jednom području likovnog stvaralaštva nije ni ovom manifestacijom iznevjeren. Duhovni promotor zagrebačkog grafičkog bijenala Renata Gotthardix-Škiljan, upraviteljice Kabineta grafike, kao i uvijek, objasnila je situaciju. »Kao uvijek, organizator je išao za tim da svi glavni stvaraoci budu zastupljeni na izložbi, i kao uvijek, većina se odazvala, pojedini su odgovorili da nemaju recentnih radova, a određeni broj autora nije nikako odgovorio na poziv.«

Mi ćemo, kao i uvijek, prešutjeti »glavne stvaraoce« koji nisu sudionici izložbe, a pozabaviti se poglavitim umjetničkim osobnostima što obogaćuju sadržaj i smisao izložbe i grafičke umjetnosti mimo ili uprkos svoje nekonsekvirano-sti od strane »najautoritativnijih ustanova i stručnjaka«. U odsutnosti Zvonimira Loncarica jedan zanimljiv koncept suvremene hrvatske grafike zastupa Vasko Lipovac. Jure Labaš, na liniji protudaljevske ironičnosti, sve više iskazuje se interesom za nezavisni ritam geometrijskog ornamenta. Ante Kuduz svjež je u grafičkim listovima fine dekorativne arabeske.

Ako bismo tragali za otkricima koja su nedvoumna u pogledu obnove oblika, onda nam je spomenuti grafičke listove Ive Friščića. Marko Krsmanović produbljuje neke mogućnosti svilotiska u ikoničkoj shemi Rauschenbergove i novije japanske grafike. Blizak mu je, jednako u prosedeu kao i u sadržajnom opredjeljenju, mladi slovenski grafičar Lojze Logar. Korak dalje u oslobađanju hiperrealističkih zahvaćenog predmeta od konzekvencija njegova ambijentalnog i socijalnog smisla učinio je Gorazd Šefran u grafikama gdje upotrebljava istovremeno tehniku klišea, bakropisa u boji i suhe igle.

Nives Kavurić-Kurtović, služeći se prednostima crtača od klase, penetrira izvornom imaginacijom u svijet vedrog sarkazma, dok Ivan Lacković svoj crtački virtuozitet stavlja u službu duhovite interpretacije zodijačkih znakova. Nadalje, u pobrajanju svijetlih trenutaka ove izložbe nemoguće je zaobići dva možda najznačajnija: to su svilotisci Branka Miljuša i litografije Ede Murtica; ovi su listovi prave svečanosti grafičkog umijeća, ali i autentični trenuci inspiracije forme. Virgilije Nevjestic svojim poetsko-asocijativnim bakropisima zastupa uspješno internacionalnu razinu vrijednosti naše reproduktivne grafike. Isto bi se moglo kazati i za Riku Debenjaka, koji je dobio posebno usmeno priznanje odbora za nagrade »za potvrđenu kvalitetu grafičkog djela«, kad se njegov uspjeh ne bi vezao uz jednu opasnost: zadovoljenja sveukupne umjetničke ambicije unutar forme koja je očišćena od svakog »podrhtavanja egzistencije«, konzervirana u čistom i sigurnom artizanstvu.

Manirizam osobne tradicije nije problem koji se može spomenuti jedino u povodu Debenjaka; on je evidentan i u grafičkim listovima Zvesta Apollonija, Mersada Berbera, Bogdana Borčića, Adriane Maraž, Živka Daka, Djevada Hoze, Drage »Horvacka«, Andreja Jemca, Vladimira Makuca, Miodraga Nagornog, Ordana Petlevskog, Marijana Pogačnika ili Dure Sedera. Konzekventan s obzirom na spomenutu već osobnu tradiciju forme ostaje i Karel Zelenko, ali on neprestano obnavlja svoju grafiku i tematski i predmetno. To bi se moglo kazati i za Halila Tikvešu.

Kada već govorimo o tradiciji, potrebno je upozoriti na fenomen obnavljanja poetike zagrebačke grafičke škole apstraktno-geometrijskog karaktera kojoj je uvijek novu svježinu davalo stvaralaštvo Miroslava Šutejа, a na ovoj izložbi također i serigrafije Ivana Picelja.

Dosta je toga, dakle, na osmoj zagrebačkoj izložbi jugoslavenske grafike u znaku tradicije; čak su i dvije »prethodničke« institucije (Galerija studentskog centra iz Zagreba i Galerije studentskog kulturnog centra iz Beograda) dodijelile otkupnu nagradu »Teranskoj lozi« Božidara Jakca, zahvaćajući tako u samo korijenje naše najutemeljenije grafičke baštine.

VLADIMIR MALEKOVIĆ